

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Fırat University Journal of Social Science
Cilt: 20, Sayı: 1, Sayfa: 29-54, ELAZIĞ-2010

KADIRLI İLÇESİ'NDE YAYLACILIK FAALİYETLERİ

The Transhumance Activities in the County of Kadirli

Döndü ÜÇEÇAM KARAGEL*

Hulusi KARAGEL**

ÖZET

Kadirli ilçesinde ova ile dağlık alanlar arasında görülen sıcaklık farklılıkları doğal, beşeri ve ekonomik çevre özellikleri üzerinde önemli etkiler yapmıştır ve özellikle de “yayla” fonksiyonlu geçici yerleşmelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Kadirli ilçesinde 27 tane yayla yerleşmesi bulunmaktadır. Bu yerleşmelerin hemen tamamı (500 m yükseltideki Akarca yaylası hariç) araştırma sahasının kuzeyindeki dağlık alanlarda yer almaktadır ve yükseltileri 1000 metrenin üzerinde olan yerleşme yerleridir.

Kadirli ilçesinde yaylacılık faaliyetleri eskiden günümüze doğru azalmaksızın devam eden bir aktivite durumundadır. Ova tabanında yer alan köylerde (yaklaşık 150 m izohipsi altında kalan köyler) yazın bunaltıcı sıcakların insan sağlığına olan zararlı etkileri, insanların mevsimlik göç hareketine katılmalarını adeta zorlayan en önemli faktörlerin başında gelmektedir. Önceleri hayvancılık ve tarım amaçlı kullanılan bu yaylalar fonksiyonel değişimle bugün tamamen sayfiye amaçlı kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadirli, Yayla yerleşmeleri, Yaylacılık faaliyetleri

ABSTRACT

The heat differences between plain and mountainous areas have greatly affected the natural, human and, economic environmental features and especially caused the temporary settlements with “yayla” settlements.

There are twenty-seven “yayla” settlements in the county of Kadirli. Nearly the total number of this settlements (apart from Akarca “yayla” with the height of 500 m) are in the northern mountainous areas of study and they are the settlements of having heights of 1000 m and higher.

The transhumance activities in the county of Kadirli are the incessant activities from the

* Arş.Gör. Dr., Fırat Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü; ducecam@firat.edu.tr

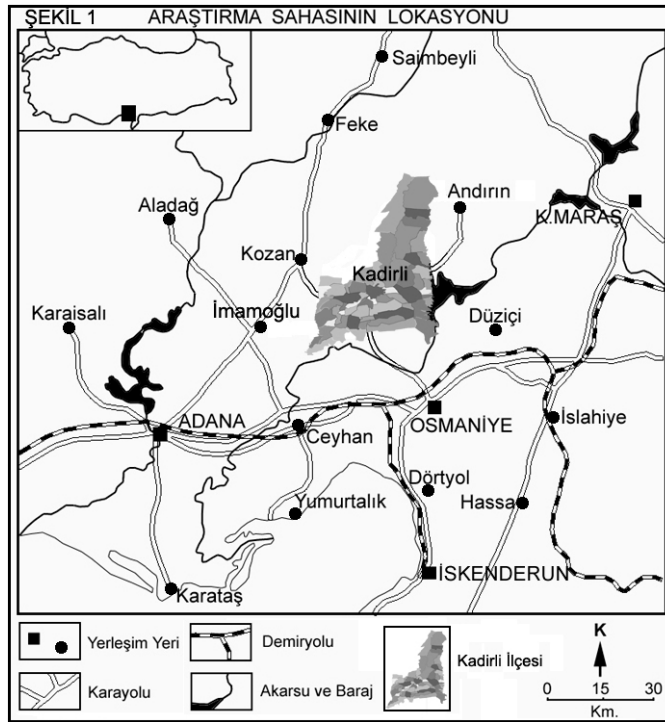
** Uzm. Öğrt., Elazığ Bilim ve Sanat Merkezi Coğrafya Danışmanı; hulka2367@hotmail.com

past to the present. The harmful effects of exhausting warmth on human health in the plain villages (the villages having the isohyps of under approximately 150 m) in summer comes as the first important factor on people to make seasonal immigration. This “yayla” settlements which were used for stock-breeding and agriculture are used today completely for summer residence with the functional transformation.

Key Words: Kadirli, The transhumant settlements, The transhumance activities

GİRİŞ

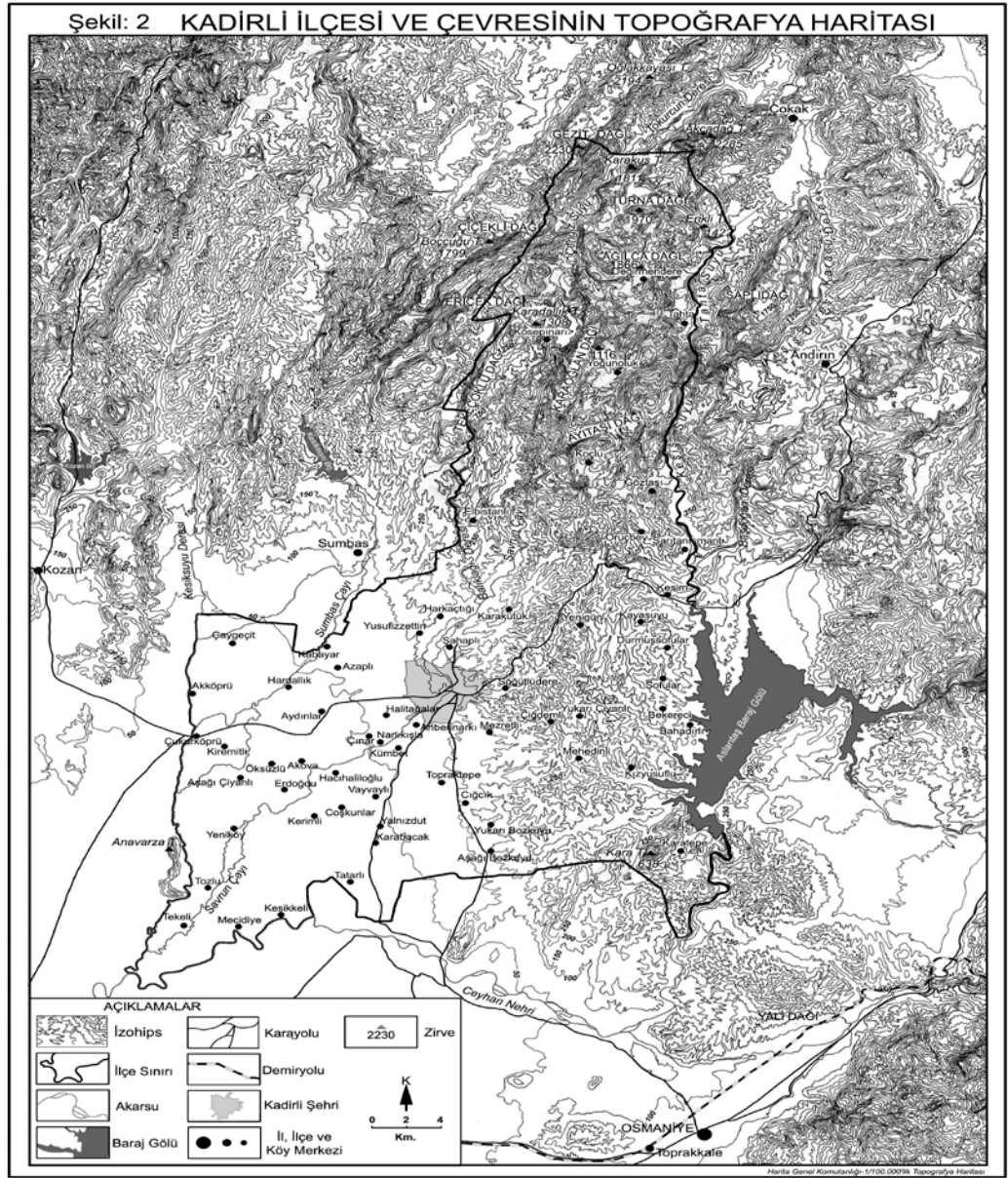
Kadirli ilçesi, Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümü'nde, Osmaniye ilinin kuzeyinde bulunmakta (Şekil: 1); Kadirli ovası, engebeli yamaç düzlükleri, derince yarılmış vadileri, bu vadiler arasındaki yamaç, sırt ve tepelik alanları ve yüksek dağlık alanlarıyla çeşitli morfolojik ünitelere sahip fiziki şartlar arz etmektedir. Eğimli, engebeli ve yüksek alanlar ilçenin bütünüyle kuzeyi ve doğusunda yer almaktadır (Şekil: 2).

Araştırma sahasının kuzey ve doğusundaki yüksek birimler ile sahanın batısı ve güneyini oluşturan Kadirli Ovası, iklim özellikleri bakımından kısa mesafelerde önemli değişikliklere neden olmaktadır. Araştırma sahası içinde yer alan Orta Toroslar'a ait birimlerde yükselti yer yer 2000 metreyi aştığından, ova ile iç bölgeler arasında adeta bir duvar gibi set oluşturmaktadır. Dolayısıyla sahanın sıcaklık, yağış, basınç ve rüzgârlar

Kadirli İlçesi'nde Yaylacılık Faaliyetleri

gibi iklim elemanları üzerinde önemli yerel etkilere neden olmaktadır. Kadirli Ovası ile dağlık alanlar arasında görülen bu sıcaklık farklılıkları, araştırma sahasındaki doğal, beşeri ve ekonomik çevre özellikleri üzerinde önemli etkiler yapmıştır. Zirai potansiyeli büyük ölçüde zayıf olan dağlık alanlarda yerleşme dokusunun seyrelerek dağıldığını, yerleşmelerin nüfuslarının azaldığını ve özellikle yayla fonksiyonlu geçici yerleşmelerin yaygın olduğunu görmek mümkündür.

Amaç:

Araştırma sahasında yayla fonksiyonlu yerleşmeler sadece ilçe halkı için değil, Sumbas, Andırın, Adana ve Osmaniye’de yaşayan ve bu yayla alanlarıyla irtibatları kesilmemiş olanlar için de son derece önem arz etmektedir. Bu sebeple araştırmanın temel amacını yaylacılık faaliyetleri ile yayla yerleşmelerinin etki sahası oluşturmaktadır. Kadirli ilçesindeki yaylacılık faaliyetlerinde tek düzelik hakim olarak görülse de farklı tip amaçların birlikte yapıldığı alanlarda bulunmaktadır. Bu çalışmada ayrıca yaylaların kuruluş, kalma ve yararlanma farklılıklarının nedenleri de ortaya konmaya çalışılmıştır.

Yöntem:

Araştırma tamamıyla yaylacılık faaliyetinin yoğun olduğu yaz aylarında gerçekleştirilen arazi çalışmalarına dayanmaktadır. Araştırma sahasının 1/25.000 ve 1/100.000 ölçekli topoğrafya haritalarında öncelikle yayla olarak gösterilen yerler ile haritada olmayan ve bölge halkının yayla alanı olarak kullandığı yerleşmeler tespit edilmiştir. Kadirli ilçesinde bölge halkının sadece yaz aylarında kullandığı 27 tane yayla alanı dışında 9 tane de daimi yerleşme alanı olan (mahalle) ve yaz aylarında daha çok ilçe merkezinde oturanlar tarafından kullanılan yerler bulunmaktadır. Bu alanlarda buraya gelenler tarafından daimi yerleşim alanı olsa bile yayla olarak zikredilmektedir.

Araştırma sahası içerisinde yer alan 27 geçici, 9 da daimi yerleşme yerinde 2 yıl süresince saha gözlemleri yapılmıştır. Araştırmada 3 ayrı anket çalışması düzenlenmiştir. Bunlardan ilki yayla alanlarının hepsine uygulanan ve 30 sorudan oluşan genel arazi anketlerdir. İkincisi ise yaylacılık faaliyetlerinin farklılık gösterdiği alanlarda uygulanan ve 33 sorudan oluşan hane halkı anketleridir. Son olarak pazar kurulan 2 yaylada da pazarcılarla anket çalışması yapılmıştır. Anketler temmuz-ağustos ayı içerisinde yaylaların en çok değerlendirildiği tarihlerde gerçekleştirilmiştir. Yayla yerleşmelerinde uygulanan anketlerde; yaylanın nüfusu, daimi ve geçici hane sayısı, yaylaya çıkış ve dönüş tarihleri, kalış süreleri, konut yapı malzemesi, içme ve kullanma suyu durumu, ulaşım koşulları, yaylalarda ekonomik faaliyet çeşitleri, yaylacılık faaliyetlerinin zaman içinde gösterdiği değişimler, yaylaların sorunları gibi çeşitli sorulara cevaplar aranmıştır. Yaylaların fonksiyonlarına göre sınıflandırılmasında öncelikle kullanım amaçlarının neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunun içinde anketlere yaylaya hangi amaçla veya amaçlarla gelindiği sorusu eklenmiştir. Yaylanın etki sahasını ortaya çıkarmak için ise nerelerden geldiği ile ilgili olarak sorular sorulmuştur.

Saha ile ilgili olarak hemen tüm yayla yerleşmelerinde fotoğraflar çekilmiş, ticarethanesi ve pazarı olan yaylalarda ise krokiler çizilmiştir. Bu sayede yaylalarda

insanların nelere ihtiyaç duydukları ve ihtiyaçlarının ne kadarını temin edebildikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bulgular:

Türkiye'de Yayla ve Yaylacılık

“Yayla, yılın belirli bir süresi içinde hayvan otlatmak, ziraat yapmak ve geçimin sağlanmasında menfaat temin eden her türlü işte çalışmak, hatta dinlenmek için çıkılan veya gidilen, köyün hayat sahasının dışında kalan, çok defa köyün müşterek mülkü olan, köyden ayrı ve çoğu zaman pek uzak olmakla beraber sosyo-ekonomik bağlarla tamamen köye bağlı bir mahal veya köyün esas geçim sahasına ekli, ikinci bir bölümdür” (Tunçdilek 1964, s.16 ve Tunçdilek 1967, s.138). “Bir yerleşim yeri ve ekonomik faaliyet alanı olarak ele alındığında yayla, farklı yerleşmelerde yaşayan, farklı sosyo-ekonomik yapıdaki grupların yılın belli bir döneminde çıktıkları ve orada beşeri ve ekonomik faaliyetlerde buldukları alan olarak tanımlanır” (Emiroğlu 1977, s.9). Yayla, yazın çıkılıp ikamet olunan yüksek ve serin yer ile yazın sürülerin yayıldıkları meralık dağ üstleri (Alagöz 1941, s.150, Alagöz 1993, s.1-2) manasını taşımaktadır.

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere yaylacılık, yaz mevsiminde yaylaya çıkıp, bir süre burada çeşitli faaliyetlerde bulunduktan sonra tekrar aşağı kesimdeki eski yerleşme yerlerine dönme olayını ifade etmektedir. Yayla sözcüğü yaz aylarında hava değişimi ve dinlenme amacıyla yararlanılan yüksekteki yazlık yerler için de kullanılmaktadır.

Somuncu'nun tarifine göre de yayla, “göçebe ve yarı göçebelerle, köylerin ekonomik faaliyet alanıdır. Bu ekonomik faaliyetlerde hayvancılık önde gelmekle birlikte, tarımsal faaliyetler de yapılabilmektedir. Bunun yanında yaylalar, kasaba ve şehirlerde yaşayan insanların da sosyal amaçlar için kullandıkları ya da yararlandıkları, çıkılan veya gidilen yerdir” (Somuncu 2005, s.24).

Araştırma sahasındaki yaylacılık faaliyetleri de bu tarife uymaktadır. Ancak en önemli fark Kadirli ilçesindeki yayla alanlarında, insanların serin yerde bulunma ve dinlenme amacıyla yaylaya çıktıkları sayfiye yaylacılığı (Alagöz 1993, s.43, Tunçel vd. 2004, s.63) ilk sırada yer alırken, tarımsal faaliyetler ikinci sırada, hayvancılık amacı ise üçüncü sırada yer almaktadır. Yayla alanları yarı göçebeler ile hayvancılıkla uğraşan köylülerin ekonomik faaliyet alanı iken günümüzde bu durum tamamen değişmiş durumdadır. Bunun en önemli sebebi yöredeki yayla alanlarında hayvanların orman alanlarına zarar vermesinden dolayı Orman İşletme Müdürlüğü'nün bölgedeki hayvancılık faaliyetlerini sınırlandırmasıdır.

Yaylacılıkta köy ekonomisinin temelini hayvancılıktan çok tarım oluştururken, göçebelik ve yarı göçebelikte durum değişmekte ve hayvancılık temel ekonomik geçim

kaynağı, yaylalarda gerçek geçim alanları olmaktadır (Kutlu 1990, s.201). Kadirli ilçesinde göçebe ve yarı göçebelerin yaylacılık aktivitesi günümüzde kalmamıştır. Bunun sebebi, yörede “Aydınlı” olarak isimlendirilen ve geçmişte tamamen hayvancılık ile geçimlerini sürdüren bu grupların tamamen yerleşik hayata geçmeleridir. Yarı göçebe olan bu gruplar genellikle Kadirli şehir merkezinden arazi satın almak suretiyle kendilerine ev yapıp yerleşmişler ve bir kısım da toprak satın alarak tarımla uğraşmaya başlamışlardır. Hayvancılığı bırakmamış olmakla birlikte, tarımla uğraşmaya başladıkları için hem hayvan sayılarını azaltmışlar ve hem de orman alanlarında otlatma yasağının gelmesiyle hayvancılığa dönük ekonomik yapı değişmiştir.

Kadirli şehir merkezi dışında Yusufzettin köyünde Aydınli Yörüklerinin yerleşmesiyle oluşmuş bir de Aydınlılar Mahallesi bulunmaktadır. Bu mahalle sakinlerinin anayurtları, Aydın ile Antalya arasındaki yüksek göçebe hayvancılık sahalarıdır. Daha sonra kış aylarını geçirmek üzere Osmaniye çevresine göç etmiş bulunan bu insanların yeni yayla alanları ise Develi ve Kayseri yöresi olmuştur. Bunlar o dönemde göçebe hayvancılık (pastoral nomadizm) yaşam tarzını benimsemiş Yörüklerdir. 1970 yılında davarlarıyla birlikte köye gelen Yörükler, bugünkü Aydınlılar mahallesine yerleşmişler ve zamanla kalabalık bir nüfusa erişmişlerdir. Bugün mahallede 31 hanede toplam 211 kişi bulunmaktadır. Yerleşik hayata geçtikten sonra bile 1979’a kadar alışıktıkları küçükbaş hayvancılık faaliyetlerini yarı göçebe olarak sürdüren Yörükler, 1980–1985 yılları arasında verimli tarım arazilerini işlemeye ve genel anlamda ziraatla uğraşmaya başlamışlar ve giderek göçebelikle olan bağlarını koparmışlardır. Aydınlılar mahallesi sakinleri, yerleşik hayata geçtikleri ilk dönemlerde yaylacılık faaliyetlerini sürdürdüklerini, yaylaya giderken bütün eşyalarını develere yükleyerek davarlarıyla birlikte toplu halde yayla alanlarına gittiklerini; ancak daha önce civar köylüler tarafından talan edildiği için boş kalan mahallelerinde bir bekçi ailesi bıraktıklarını ifade etmişlerdir. Yerleşik yaşama uyum sağlamakta çok zorluk çektiklerini belirten bu insanlar, önceki yaşamlarına olan özlemlerini ifade ederken; başlarını kaldırıp, Toroslar’a doğru uzun uzun bakarak iç çekmekteler.

Anadolu’nun coğrafi olanakları yaylacılık faaliyetlerinin gelişmesine ortam hazırlamıştır. Özellikle kırsal nüfusun beşeri ve ekonomik faaliyetlerinin, mevsime göre yüksek alanlarla alçak alanlar arasında devri bir biçimde cereyan etmesi, kısa mesafelerde değişiklik gösteren yükselti farkının neden olduğu iklim değişikliği, çeşitli sosyo-ekonomik nitelikteki insan gruplarının mevsimlik hareketine yol açmıştır (Emiroğlu 1977, s.12). Ülkemizin coğrafi yönden sahip olduğu topoğrafik özellikler, etkisi altında bulunduğu iklim ve bitki örtüsü, hayvancılığa bağlı faaliyetlerin bazı yörelerde göçer

hayvancılık şeklinde sürdürülmesini yakından etkilemiştir. Yaylacılık felsefesinin temelinde yatan hayvancılık anlayışı, Güney Anadolu yaylalarının da temel özelliği olmakla birlikte, gerek topoğrafik ve gerekse bio-klimatik şartların, yaylaların bulunduğu lokasyon şartları içerisinde coğrafi konumları ile birlikte değerlendirildiğinde zaman içinde fonksiyonlarında önemli değişmelerin olduğu görülmektedir.

Akdeniz Bölgesi'nde Toros Dağlarının geniş bir alan kaplaması, deniz seviyesine yakın olan vadilerdeki ılıman iklim şartları, bu bölgeyi geçmiş dönemlerde göçebe hayvancılık için çok elverişli kılmıştır. Bu hayvancılık, sürülerin ilkbaharda alçak çayırlardan yazı geçirecekleri yaylalara götürülmesi ve bu yolla değişik otlaklardan yararlanılması şeklindedir (Bates 1971, s.247). Araştırma sahasının da içinde bulunduğu Çukurova'da göçebelik 19. yüzyılın otalarına hatta 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar sedanter yerleşmeden daha yaygın idi. 1970'li yıllarda Kadirli'de 600 kişinin göçebe hayat sürdürdüğü belirtilmektedir (Göney 1976, s.131).

II. Abdülhamit döneminde kurulan Fırka-i İslâhiye ordusu ile Çukurova bölgesindeki aşiretler ve bilhassa konar-göçer toplulukların yerleştirilmesi amaçlanmıştır. Fırka-i İslâhiye, başıboş bir halde bulunan konar-göçer oymakları araştırma sahasının da içinde bulunduğu alanda başarılı bir metotla yerleştirmiştir (Halaçoğlu 1973, s.1-3). Osmanlılar döneminden beri süregelen göçebeleri yerleştirme politikası, Cumhuriyet döneminde çizilen sınırlarla geniş alanlar içinde cereyan eden göç yollarının kapanması, nüfus artışı, sosyal değişmeden az çok sözü edilen grupların da etkilenmesi sonucu göçebe hayat tarzı ortadan kalkmış durumdadır. Yaylalar bu nedenle göçebe grupların yaşama alanları olmaktan çıkmıştır. Bu yapısal değişimden yarı-göçebe ve yerleşik grupların yaylacılık faaliyeti de etkilenmiştir (Emiroğlu 1977, s.12). Yörede göçebe hayvancılık Aydınlı adıyla anılan Yörüklerin ekonomik faaliyetidir. Geçmişte Çukurova'da ve Kadirli'de de yaygındı. Ancak bugün büyük oranda önemini kaybetti. Yaylacılık faaliyeti Kadirli ovası ile tepelik alandaki köylerin yaptığı bir ekonomik faaliyettir. Kışlak ile yaylak (yayla) arasında geçen bir ekonomik faaliyettir. Sayfiye yaylacılığına, göçebe hayvancılık değil, yaylacılık dönüşmüştür. Geçmişte yaylacılıkta en önemli faaliyet hayvancılıktı (Küçükbaş+büyükbaş). Kısmen tarımda Kadirli yaylalarında yapılırdı. Oysa bugün ulaşım olanaklarının artmasıyla tarım ve hayvancılık büyük oranda azalmış, sayfiye yaylacılığı önem kazanmıştır. Bu nedenle Aydınlılar'ın (Yörük) yaptığı faaliyet ile yöredeki yaylacılık faaliyetini birbirinden ayırmak gerekir.

Yayla Göçü

Araştırma sahasında yaylacılık faaliyetleri eskiden günümüze doğru azalmaksızın devam eden bir ekonomik aktivite durumundadır. Kadirli ilçesinde ovada yer alan

köylerde (yaklaşık 150 m izohipsi altında kalan köyler) yazın bunaltıcı sıcakların insan sağlığına olan zararlı etkileri, sivrisineğin geceleri rahat uyku vermemesi, buradaki insanların mevsimlik göç hareketine katılmalarını ve yükseklere çıkmalarını adeta zorlayan en önemli faktörlerin başında gelmektedir.

Yörede yaylaya çıkma alışkanlığı; göçebe yörüklerin hayvanlarını otlatmak için yaz aylarında yeşil ot bulma gayreti içinde olmaları, göçebe üretim tarzının sürdürülmesi zorunluluğu ve kırsal yörelerimizin bu ürünlere duyduğu ihtiyaç ile başlamıştır (Alkan, 1991, s.5). Alagöz, Yörüklerin kışlak ve yaylakları arasındaki mevsimlik göç hareketini “Yörük yaylacılığı” şeklinde ifade etmektedir (Alagöz 1993, s.34).

Kadirli ilçesinde yayla alanlarına çıkma aktivitesi, yaylaların fonksiyonel özelliğine göre değişmektedir. Sayfiye, tarım ve hayvancılık amacıyla kullanılan yaylalara gidiş ve dönüş tarihleri ile buralarda kalma süreleri de farklılık göstermektedir.

Hayvancılıkla uğraşan ailelerin yaylacılık aktivitesine katılmasındaki temel amaç hayvanlara yeşil ot bulma gayesi olduğu için ovada sıcakların başladığı nisan ayı ortaları ilk hareketi oluşturmakta ve yaylada kalış süresi de değişmektedir. Bio-klimatik koşullar bunların belirli yerlerde konaklama süresini etkileyen önemli faktörlerdendir. Yine yayla alanlarından dönüşler de ovada yerfistığı ve mısır hasatlarının yapılmaya başladığı ekim-kasım aylarına kadar sürebilmektedir. Hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı yayla alanları genellikle ilçenin güneyindeki ova köyleri tarafından yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Buna karşılık yükseltinin artmasıyla birlikte hava sıcaklığının ovaya nazaran daha serin olduğu alçak tepelik alanlarda yaylaya gitme aktivitesi nispeten azalmaktadır. Yaz döneminde yapılan arazi çalışmalarında da bu farklılık çok kolay bir şekilde anlaşılmıştır. Yörede gün boyu (Sabah 10 ile 18 arasında) esen meltem rüzgarı ile gece esen dağ rüzgarı yamaç alanlarındaki köylerde bunaltıcı sıcaklığın etkisini hafifletmekte ve bu yüzden insanlar köylerinde kalmayı tercih etmektedirler. Dağlık alanlardaki köylerde ise iklim şartları yayla alanlarına gitmeyi gerektirmeyen bir özelliktedir. Bu köylerin mahalleleri ve yayla alanları ise ova köylerinden ve Kadirli merkezden gelenler tarafından doldurulmaktadır.

Ova köylerinde ise yaylaya çıkış tarihleri birbirinden farklı olabilmektedir. Buğdayların hasat edilmesini takiben haziran ayı ortalarından itibaren artık insanlar serin ve ferahlatıcı yerlerde kalmak gayesi ile göçe katılırlar. Bunlarda ise temel amaç dinlenme arzusudur ve ova köyleri için yaylaya varış ve kalış süreleri çok belirgindir. Bu süre genellikle 2-2,5 ay arasında değişmektedir. Ova köylerinin dışında Kadirli merkez ve Kadirli ilçesi dışından gelenlerin yaylaya geliş ve gidiş tarihleri de farklı olmaktadır. Okulların tatil zamanının beklenmesi, memurların yaz tatili için izne ayrılmaları gibi

sebeplerle yaylacıların gidiş tarihi genellikle 1–15 Temmuz arasında tercih edilmekte ve kısa bir kullanımla eylül başından itibaren geri dönüşler başlamaktadır.

Kadirli ilçesindeki yaylacık faaliyetlerinde yayla alanlarına gidiş ve dönüşler Doğu Karadeniz Bölgesi yaylalarında gerçekleştirilen basamaklı veya kademeli çıkış ve dönüşler şeklinde (Tunçel 2004, s.61, Zaman 2007, s.293) olmamakta, bu hareketler köy ile yayla yerleşmesi arasında ve aradaki mesafeye göre bir gün içerisinde gerçekleştirilmektedir. Bazin'de yayla göçü ile ilgili olarak; Orta Toros Yörüklerindeki göç hareketini yaylak ve kışlakta yerleşik iki dönem, ilkbahar ve sonbaharda çok basit bir göç planı ile iki göç hareketi şeklinde ifade etmektedir (Bazin 1994, s.326). Aladağlarda ise 3000 metrenin üzerinde yayla alanları olduğu için ilkbahardan itibaren dikey yönde, kar kademeli olarak ortadan kalkmakta, bu durum yaylacılıkta kademeli bir faaliyeti zorunlu kılmaktadır (Somuncu 2005, s.118).

Araştırma sahasındaki yayla yerleşmelerinin hemen tamamında köy ile bağlantı kesilmemektedir. Araçları olanlar köylerdeki işlerini devam ettirmek için haftada bir defa köylerine inmekte ve oradaki işleri yürüterek ve bazen de işçilere bırakarak tekrar yaylalarına dönmektedirler. Ayrıca Bağdaş ve Maksutoluğu gibi ulaşım imkânı iyi olan yaylalarda günlük minibüs seferleri de düzenlenmektedir. Bu yaylaların özelliği Kadirli'nin her tarafından ve Adana'dan nüfus çekmesidir. Bu nedenle yaz nüfusu oldukça kalabalıktır.

Yaylaların Fonksiyonları

Kadirli ilçesinde 27 tane yayla yerleşmesi bulunmaktadır. Bu yerleşmelerin hemen tamamı (500 m yükseltideki Akarca yaylası hariç) araştırma sahasının kuzeyindeki dağlık alanlarda yer almaktadır ve yükseltileri 1000 metrenin üzerinde olan yerleşme yerleridir (Şekil: 3-4). İlçe yaylalarının hemen tamamında sayfiye amacı ön plandadır. Bununla birlikte sayfiye amacının yanı sıra, tarım ve hayvancılığın birlikte yapıldığı yayla yerleşmeleri de bulunmaktadır (Tablo: 1, Şekil: 3). Bu özellikleriyle Kadirli ilçesinde yaylaların fonksiyonel yapısı, Zaman'ın Beydağları yaylalarında da belirttiği gibi fonksiyonel çeşitlilik bakımından benzerlik göstermektedir (Zaman 2007, s.130).

Tablo: 1. Kadirli İlçesi'nde Fonksiyonuna Göre Yaylaların Dağılışı (2007)

Yayla Fonksiyonu	Yaylalar
Sayfiye	Kastal, Paşaoğlu, Cıllık, Akarca, Çatmacık, Çardak, Gürlevik
Sayfiye-Hayvancılık	Bağdaş, Kınalıgedik, Elmacık, Bostanlık, Gavurmağarası, Maksutoluğu, Demircikbucağı, Sıyırıncaç
Sayfiye-Tarım-Hayvancılık	Alipaşa, İmirhan, Aktaş, Yanalak, Köşürge, Karaçalı, Ağlıca
Tarım-Hayvancılık	Tuvaras, Söğütözü, Turna, İslice, İnciğ

Tamamıyla sayfiye amacıyla kullanılan yaylalar daha çok Kadirli şehir merkezi ile Koçlu köyünden gelenler tarafından kullanılmaktadır. Bu yaylalara en güzel örnek

Akarca yaylası verilebilir. Akarca yaylası, 550–600 m. yükseltide ve ilçe merkezine 13 km uzaklıkta yer almaktadır. Ulaşımının kolay olması, şehir merkezine yakınlığı sebebiyle günü birlik gidiş geliş imkânı sağlaması nedeniyle Kadirli şehri için vazgeçilmez bir sayfiye alanı haline gelmiştir (Foto: 1).

Akarca yaylası, 1980 yıllarına kadar göçebe yörüklerin daha yüksekteki yaylalara çıkış ve inişlerde kullandıkları bir “güzle” yerleşmesiydi. 1980–1990 yılları arasında Kadirli şehirden gelen bazı aileler çadırlar kurarak yaz mevsimini burada geçirmeye başlamışlardır. 1992 yılından itibaren modern yayla konutları inşa edilmeye başlanmıştır. 1996 yılında 50 kadar modern yayla evi mevcut iken 1998 yılında bu sayı 200’ü aşmıştır (Koday 1999, s.494). 2007 yılı itibariyle mesken sayısı 500’ü geçmiştir.

Akarca yaylası doksanlı yıllardan günümüze kadar önemli bir gelişim süreci geçirmiştir. Mesken sayısındaki ve yaylaya her yıl çıkan nüfus sayısındaki belirgin artışlar yanı sıra mesken şekillerindeki değişimler, ticarethane sayısındaki ve çeşitliliğindeki artışlar burasının, Kadirli ilçesinin kuzeyindeki dağlık alanlarda yer alan yaylalarına nazaran daha modern ve çabuk gelişen bir yerleşme yeri olmasını sağlamıştır. Yaylada haziran ayından eylül ayına kadar kalınmaktadır. Sonbahar ve kışın da yayla alanı, genelde hafta sonları şehrin gürültüsünden kurtulmak, hafta sonunu piknik yaparak geçirmek isteyenler için de mesire alanı durumundadır (Foto: 1). Şehirleşmenin hızla gelişmesiyle ilgili olarak insanların işten arta kalan boş zamanlarının artması, eğitim düzeylerinin yükselmesi, ulaşım yol ve araçlarının yaygınlaşması gibi unsurlarda meydana gelen değişimler rekreasyon veya dinlenme faaliyetlerinin önem kazanmasına yol açmıştır (Özgüç 1977, s. 143). Akarca yaylası da yaz mevsiminde sürdürülen yaylacılık faaliyetleri dışında bir rekreasyon alanı olma özelliği ile diğer yayla alanlarından ayrılmaktadır.

Foto: 1. Akarca yaylası Oruçbey, Yenigün ve Karakütük köyleri ile sınır oluşturmaktadır. Yol kenarlarındaki çatma ve çadır alanları dışında kalıcı meskenler 643 m civarındaki Akarca Tepesi’nin etrafında yoğunluk göstermektedir. Akarca yaylası daha çok Kadirli şehirden gelenler tarafından oluşturulmuş bir yerleşmedir.

Araştırma sahasında sayfiye amacının yanı sıra tarım ve hayvancılığın yapıldığı yerler genellikle yaylanın bulunduğu köy halkı ile kışın Kadirli şehir merkezinde oturan ve köy nüfusuna dahil kişiler tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Şehir merkezinde oturanların ikinci evleri buralarda bulunmaktadır. Dinlenmenin yanı sıra evlerinin etrafındaki tarım arazilerinde tahıl tarımı ile çeşitli sebze ve meyve de yetiştirmektedirler (Foto: 2).

Toroslar'da yaylacılık faaliyetleri, genellikle 1000 metrenin üzerindeki dolin, uvala, polye gibi uygun toprak şartlarına sahip depresyonların tabanında hayvancılıktan çok zirai amaçla yapılmaktadır. Yayla bu karakteri ile köyün yaz bölümü olmak gibi bir özellik taşır (Tunçdilek 1964, 1.23). Kaynaklardan çıkan suyun varlığına bağlı olarak karstik alanlardaki bazı dolin ve uvalaların tabanı yaylacılık döneminde çayır ve otlarla kaplanmakta ve yaylaların kuruluş yerinin seçiminde etkili olduğu gibi bu küçük erime düzlükleri üzerinde ekip-biçme faaliyetleri de yapılmaktadır (Somuncu 2005, s.37-38, Zaman 2007, s.36-39). Araştırma sahasında Değirmendere köyünün Ağlıca, Köşürge, Aktaş, İslice, Söğütözü ve Turna yaylaları ile Tahta köyünün İmirhan ve İnciğ yaylaları Tunçdilek'in de ifade ettiği gibi köyün yazlık kullanım alanı özelliğini göstermektedir.

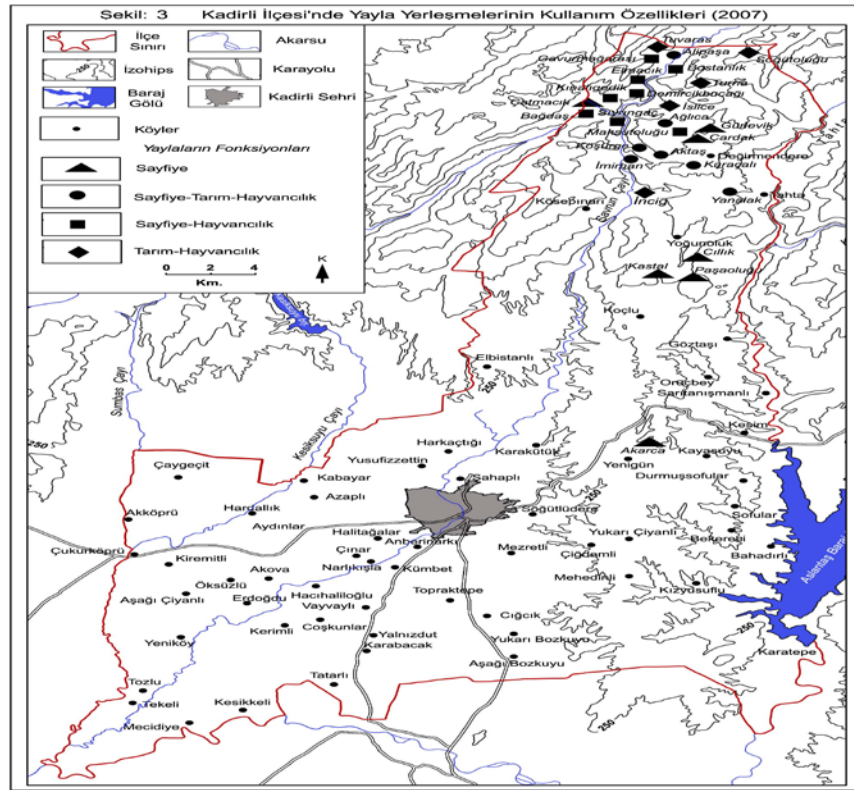

Foto: 2. Geçmişte hayvancılık ve zirai faaliyetlerin geniş oranda yapıldığı yayla alanlarında günümüzde çok az oranda bu aktiviteleri görebiliyoruz. Alipaşa (a), Bostanlık (b), Tuvaras (c), İmirhan (d) yaylalarında tahıl tarımı yanı sıra bahçe ziraatı da yapılmaktadır. Zirai aktivitelerin yapıldığı bu alanlar genellikle dolin, uvala ve polye tabanlarına karşılık gelmektedir.

Tuvaras, Söğütoluğu, Turna, İslıce ve İnciğ yaylalarında temel fonksiyon tarım ve hayvancılık şeklinde sürdürölmektedir. Söğütoluğu, Turna ve İslıce yaylaları Değirmendere köyünün kullanımındadır ve köy halkının buralarda tarlaları bulunmaktadır. Tarımsal faaliyetler de daha çok tahıl ve bahçe tarımı şeklinde sürdürölmektedir. Değirmendere köyü kuruluş yeri itibariyle yükseltinin 1000 m nin üzerinde olduğu bir yerleşmedir. Dolayısıyla köy halkının daimi ikametgâh sahası yaz aylarının bunaltıcı sıcağından çok fazla etkilenmemekte ve sayfiye amaçlı yaylacılık faaliyetini gerektirmemektedir. Köyde hayvancılık ile geçimini sürdürenler yaz aylarında yeşil ot bulma çabası içinde oldukları için daha yüksek alanlardaki bu yayla alanlarını hayvancılık faaliyetlerini devam ettirmek için kullanmaktadırlar (Foto: 3).

Foto: 3. Hayvancılık faaliyeti ile uğraşan yaylacılardan bir görüntü. Bunlar traktör ve römorkları ile yayla alanlarına gelmekte ve ot sahaları bitince de başka yerlere göç etmektedirler. Gıda ihtiyaçlarını yanlarında getirdikleri malzemelerden karşılamaktadırlar.

Yaylaların Etki Sahası

Araştırma sahasındaki yayla yerleşmeleri Değirmendere, Koçlu, Kösepınarı, Tahta ve Yenigün köyleri sınırları içerisinde yer almaktadır. Yenigün köyü sınırında bulunan Akarca yaylası hariç diğerleri ilçenin kuzeyindeki yükseltisi 1000 metrenin üzerindeki dağlık alanda bulunmaktadır. Yayla alanları Kadirli ilçesinin çeşitli köyleri, Kadirli şehir merkezi ve Sumbas ilçesinde oturanlar tarafından yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Yaylalarda daimi meskenler hakim olmakla birlikte çadırlarda yaşayan yaylacıları da görmek mümkündür (Tablo: 2).

Araştırma sahasındaki köylerin bir kısmı da ilçede yer alan yayla alanları dışında genellikle Andırın, Göksun (Kahraman Maraş), Kozan ve Sumbas ilçelerinin yayla alanlarını tercih etmektedirler (Tablo: 3). Kadirli ilçesi dışındaki yayla alanlarına gitmelerinin nedeni ise; bir zamanlar bu bölgelerden göç ederek Kadirli'ye yerleşmiş olmaları ve bir kısım akrabalarının halen oralarda yaşamasıdır.

Andırın ilçesinin Mazgaç yaylası, Kadirli ovasında yer alan Cıgıcık köyünün tapulu arazisi durumundadır ve başka yerlerden hiç kimse bu yaylayı kullanmamaktadır. Yaklaşık 300 hane her yıl Mazgaç yaylasına göç etmektedir (Tablo: 3).

Kadirli ilçesinde yayla alışkanlığı olmayıp, yaylaya gitmeyen köyler de bulunmaktadır. Bunlar; Kesikkeli, Kesim, Aşağı Çıyanlı, Tozlu, Akova, Coşkunlar, Çiğdemli, Çukurköprü, Kızıyusuflu, Kiremitli, Tatarlı, Sofular, Yalnızdut, Yukarı Çıyanlı,

Mehedinli, Bahadırılı, Azaplı, Aydınlar gibi köylerdir. Bu köylerden Çiğdemli, Yukarı Çıyanlı, Mehedinli, Bahadırılı, Sofular, Kızıyusuflu ilçenin doğusunda yer alan ve yükseltinin nispeten artış gösterdiği yamaç sahalarında bulunmaktadır ve bu yüzden yaylaya gitmeyi düşünmemektedirler (Şekil: 4).

Tablo 2. Kadirli İlçesi'nde Yer Alan Yayla Yerleşmeleri ve Etki Sahası İle Hane Sayıları (2007).

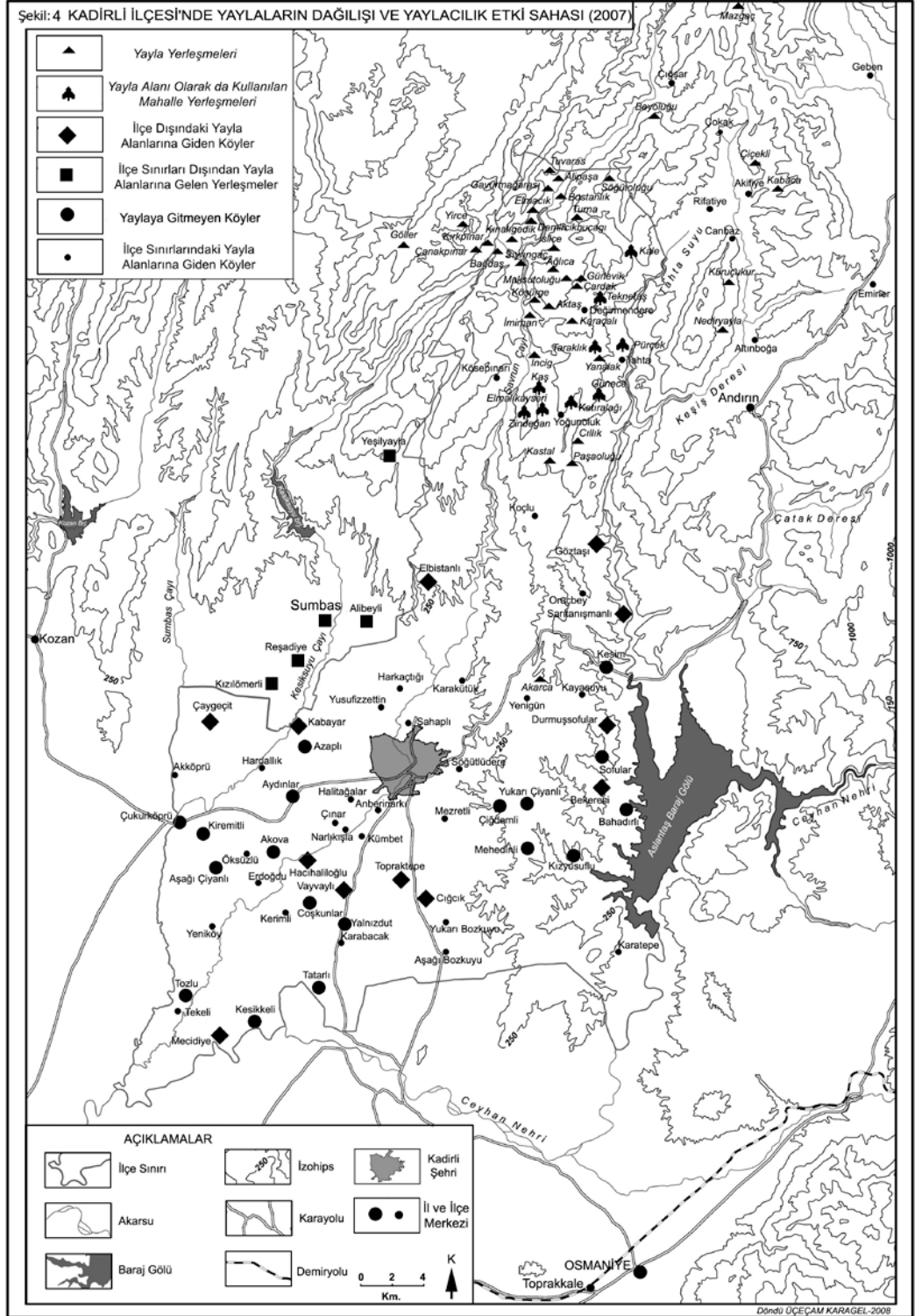
Bağlı Olduğu Köyler	Yaylalar	Yaylayı Kullanan Yerleşmeler	Hane Sayısı	Çadır sayısı
Değirmendere (12 yayla)	Ağlıca	Kadirli merkez, Değirmendere	20	-
	Köşürge	Kadirli merkez, Değirmendere	40	5
	Aktaş	Kadirli merkez, Değirmendere	50	10
	Çardak	Kadirli merkez, Adana merkez	200	5
	Gürlevik	Kadirli merkez	15	2
	Maksutoluğu	Kadirli merkez, Sumbas merkez, Aşağı Bozkuyu, Karabacak, Öksüzlü, Tekeli, Koçlu	1000	25
	İslice	Değirmendere	2	-
	Sögütoluğu	Değirmendere	10	-
	Karaçalı	Elbistanlı, Kadirli merkez, Değirmendere	45	10
	Bostanlık	Alibeyli (Sumbas), Kösepinarı, Kadirli merkez, Adana merkez	81	1
	Turna	Değirmendere	20	2
	Demircik	Kadirli merkez, Yeşilyayla (Sumbas), Şahaplı	20	8
Koçlu (3 yayla)	Paşoluğu	Koçlu	70	-
	Cıllık	Karakütük	40	-
	Kastal	Koçlu, Karakütük	30	2
Kösepinar (8 yayla)	Sıyrınç	Kadirli merkez, Şahaplı, Karakütük, Halitağalar, Kösepinarı	100	-
	Elmacık	Alibeyli(Sumbas), Kadirli merkez	110	10
	Gavurmağarası	Alibeyli (Sumbas), Yusufzettin	47	5
	Alipaşa	Alibeyli (Sumbas), Reşadiye (Sumbas), Kadirli merkez, Adana merkez	90	6
	Kınalıgedik	Kösepinarı, Kadirli merkez	22	8
	Tuvaras	Yeşilyayla (Sumbas), Kadirli merkez, Harkaçtıği	20	5
	Bağdaş	Kadirli merkez, Adana merkez, Sumbas merkez, Kadirli ve Sumbas köyleri	450	10
Tahta (3 yayla)	Çatmacık	Kadirli merkez, Sumbas merkez	40	5
	İmirhan	Tahta	40	3
	Yanalak	Karabacak	30	-
Yeniğün	İnciğ	Tahta	15	-
	Akarca	Kadirli merkez	500	25

Kaynak: Arazi çalışmaları, 2005-2007.

Tablo 3. Kadirli İlçe Sınırları Dışında Gidilen Yayla Alanları ve Toplam Hane Sayıları (2007).

İlçe	Gidilen Yayla Yerleşmeleri	Yaylayı Kullanan Yerleşmeler	Hane Sayısı
Andırın	Avgasır, Kesik, Meryemçil, Geben, Göksun	Bekereci (10), Durmuşsofular (20)	30
	Mazgaç	Cıgıcık (300)	300
	Altınboğa, Akifiye, Günece, Kümbetir, Çokak,	Göztaş (100), Kümbet (10), Tekeli (20), Topraktepe (25), Vayvaylı (15), Yukarı Bozkuyu (12)	182
	Çiğşar, Savruncözü	Elbistanlı (50), Mecidiye (2)	52
	Beyoğlu	Hacihaliloğlu (6), Yeniköy (10), Yusufzettin (8)	24
	Beyoba	Kerimli (10)	10
	Çınarçidi	Sarıdanışmanlı (3)	3
	TOPLAM		
Kozan	Göller	Çaygeçit (40), Kadirli merkez (25)	65
Sumbas	Esenli	Kadirli merkez (15)	15
	Yırce	Kadirli merkez (2), Kabayar (3)	5
	Çanak Pınarı	Kadirli merkez (3)	3
	Kırkpınar	Kadirli merkez (4)	4
TOPLAM			27
GENEL TOPLAM			693

Kaynak: Arazi çalışmaları, 2005-2007.

Kadirli ilçesinin dağlık alanda yer alan köylerinden bazıları, özellikle Kadirli merkezden gelenlerin yayla alanı olmaktadır. Yoğunluk köyünün merkez mahallesi, Kastal, Elmalı Kayseri, Kaş, Zindeğan ve Günece mahalleleri, Tahta köyünün Pürçek ve Tarıklık mahalleleri, Değirmendere köyünün Teknetaş ve Kale mahalleleri yaz aylarında yoğun bir şekilde nüfus akımına uğramaktadırlar (Tablo: 4). Bu yaylalar köy sınırları içinde olmakla birlikte, “köy” başlı başına “yayla” yerleşim karakterini göstermektedir (Sevgi, 1984, s.180).

Tablo: 4. Kadirli İlçesi’nde Yaz Mevsiminde Yayla Alanı Olarak Kullanılan Mahalle Yerleşmeleri.

Mahalleler	Yaylayı Kullanan Yerleşmeler	Gelen Hane Sayısı
Yoğunluk		185
Katıralağı-Yoğunluk	Kadirli merkez	60
Elmalı Kayseri	Kadirli merkez, Karabacak,	20
Kastal	Kadirli merkez, Topraktepe, Öksüzlü	25
Kaş	Kadirli merkez, Topraktepe	30
Zindegan	Kadirli merkez	15
Günece	Kadirli merkez	35
Tahta		60
Pürçek	Kadirli merkez, Topraktepe	50
Tarıklık	Kadirli merkez	10
Değirmendere		40
Teknetaş	Kadirli merkez	15
Kale	Kadirli merkez	25

Kaynak: Arazi çalışmaları, 2005-2007.

Yayla Meskenleri

Yayla alanlarının hemen hemen tamamında kalıcı meskenler inşa edilmiştir. Bu meskenlerin yanı sıra sayısı fazla olmamakla birlikte hayvancılık yapan bazı aileler ile dinlenmek için gelenlerin de çadırları bulunabilmektedir. Bağdaş, Elmacık, Gavurmağarası, Alipaşa, Sıyrıncaç, Paşaoğlu gibi yayla alanlarında oldukça modern evleri görürken, tek odalı meskenlerin bulunduğu yaylalar ile modern evlerin arasına sıkışmış sayıları tek tük de olsa hala ayakta kalabilmiş taş ve ahşap meskenler de yer almaktadır.

Hayvancılık yapan ailelerin dışında dinlenmek amacıyla gelen bir kısım insanlar, yörede “Çatma” adı verilen, ahşap direklerin aralarının ve üzerinin naylon-branda veya ağaç dalları ile örtülmesi ve çevrelenmesi ile oluşturulmuş basit meskenlerde de kalmaktadırlar. Ayrıca bu meskenlerin önüne “Çardak veya Hayma” olarak isimlendirilen, gündüz mesken dışında oturmak, yemek yemek, misafir ağırlamak, güneşin etkisinden korunmak amacıyla yapılmış gölgelikler de bulunmaktadır. Bağdaş yaylasının hemen kuzey batısında yer alan Çanak Pınarı Yaylası’nda, Bostanlılık, Beşoluk yaylalarında buralara gelen yaylacıların bu tür meskenler yaptıkları görülmüştür (Foto: 4). Çardak, dört direk üstünde, yerden yüksekte, üstü çalı çırpı ve yapraklarla örtülü, her tarafı açık, serin bir ortamda oturmak ve yatmak amacıyla kullanılan bir alandır (Somuncu 2005, s.142).

Foto: 4. Çanakpınarı (a), Bostanlılık (b), Beşoluk (c-d) yaylalarında yer alan ve çatma adı verilen naylon çadır örnekleri. Çanakpınarı yaylasında (Sumbas) meskenlerin tamamı naylon çadırdan oluşmaktadır. Buraya gelenler, Kadirli merkez, Alibeyli ve Mehmetli (Sumbas) köylerinden oluşmaktadır. Su ihtiyaçlarını hemen yakından geçen pınardan temin etmektedirler. Bağdaş yaylasındaki ticarethaneler de bu alanlara hizmet vermektedir.

Meskenlerde yapı malzemesini briket oluşturmaktadır. Çatı örtüsü olarak ise sac tercih edilmektedir. Tek odalı meskenlerde beşik çatı, oda sayısının birden fazla olduğu meskenlerde ise kırma çatı yapılmaktadır. Eski ve yeni meskenler arasında oldukça farklı görünümler tespit edilmiştir. Eskiden daha çok ahşap baraka tarzı meskenler yaygın olarak kullanılırken günümüzde modern meskenlerin yer aldığı görülür (Foto: 5- 6).

Araştırma sahasında Yoğunluk köyünün Katıralağı, Günece, Kaş, Elmalıkayseri ve Zindeğan, Değirmendere köyünün Kale ve Teknetaş, Tahta köyünün de Taraklık ve Pürçek mahalleleri yıl boyu yerleşilen alanlar olmalarına rağmen, yükselti farkının etkisiyle havanın serin olması ve sivrisineğin bulunmaması yaz aylarında bu alanları cazip hale getirmektedir. Özellikle bu köyler nüfusuna dahil olan ve kışın Kadirli şehir merkezinde oturanlar tarafından yoğun bir kullanıma sahne olmaktadır. Şehir merkezinde oturanlar tarafından buralara ikinci evlerin yapımla mesken sayısında da büyük artışlar görülmektedir. Meskenler oldukça modern görümlü olup evlerin önlerinde genellikle çardak ismi verilen çıkıntılar bulunmaktadır (Foto: 7).

Foto: 5. Eski meskenlere örnek teşkil eden ahşap baraka evler. Bağdaş yaylası (a), Elmacık yaylası (b), Tahta yaylası (c), Yelli yaylası (d).

Foto: 6. Günümüzde yaylaların hemen hepsinde aynı özelliklerin kullanıldığı briket duvar ve sac örtülü meskenler yaygındır. Elmacık (a), Kayapınarı (b), Elifosmanınağılı (c), Demircikbucağı (d) yaylaları modern yapıli meskenlere en güzel örnekleridir.

Daimi meskeni olmayan aileler ise çadırları ile gelerek buraların serin havasından faydalanmaktadır. Evlerin hemen önünde veya yanında yer alan kuzinelerde yemek, börek, çörek pişirilmekte, üzerinde çay demlenmektedir. Havaların çok soğuk olduğu bazı günlerde kuzineler evlerin içine kurularak ısısından yararlanılmaktadır (Foto: 7).

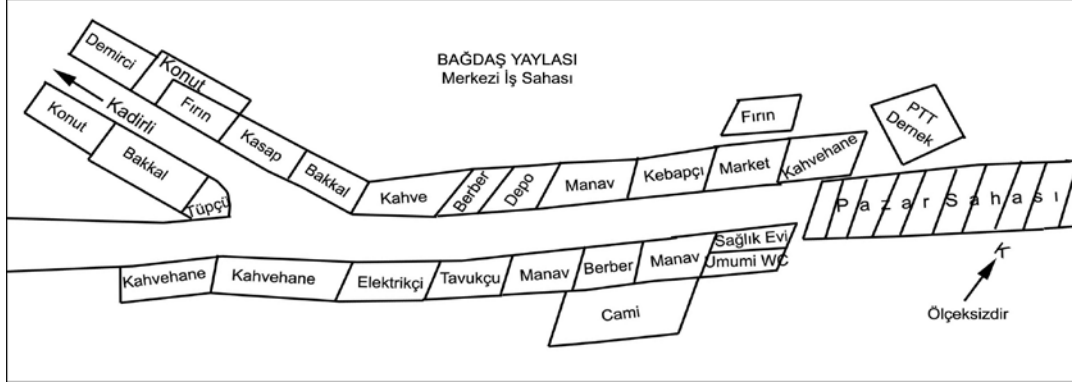

Foto: 7. Yoğunluk, Değirmendere ve Tahta köylerinin bazı mahalleleri yaz mevsiminde yayla alanı olarak kullanılmaktadır. Buralarda daimi meskeni olup gelenler olduğu gibi, çadırları ile beraber konaklayan ailelerde bulunmaktadır.

Yaylalarda inşaat alanında görülen zenginlik, bu alanların yaz aylarında iş sahasına dönüşmesine de sebep olmaktadır. Özellikle dağlık alanlardaki köylerde işsiz olan nüfusa kısa süreli de olsa iş imkânı sağlaması bu alanların kullanımının önemli sonuçlarından birisidir.

Yaylalardaki Ticarethane ve Pazar Durumu

Yayla alanlarındaki nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için bir takım ticarethanelerin açıldığı, pazarların kurulduğu (Bağdaş ve Göller pazarı), gezici-seyyar satıcılarının bu alanlarda alış-verişi sağlamak için bir yayladan diğerine sürekli seyir halinde oldukları tespit edilmiştir. Nüfusun kalabalık olduğu yaylalarda ticarethane sayısında da belirli bir artışın ve çeşitliliğin olduğu saptanmıştır (Şekil: 5, Foto: 8).

Şekil: 5. Bağdaş Yaylası'nın Ticaret Sahası (2005). 450 haneden oluşan Bağdaş yaylası yazın yaklaşık 2250 kişiye ulaşan nüfusu ile Kadırlı ilçesinin en büyük yayla yerleşmelerinden biri durumundadır. Dolayısıyla bu kadar nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için bir takım tesislerin kurulması zorunlu olmuştur. Ticarethanelerin yanı sıra Cuma günleri kurulan pazar da bulunmaktadır.

Bazı yaylalarda fırının olması nedeniyle, günlük ekmek ihtiyacı olan yaylalara da arabalarla seferler yapılmaktadır. Örneğin Göller yaylasından Yırca yaylasına sabahları ekmek seferi düzenlenmektedir. Bakkal ve kahvehane dışında ticarethanelerin olmadığı yayla alanlarında et ihtiyacı, haftanın belirli gününde kesilen hayvanların et satışı ile karşılanmaktadır. Yayla alanlarına yakın olan dağ köylerinden tavuk, yeşil ve kuru fasulye, ada çayı, nane, kekik, meyve kuruları, kızılıklık, vişne vb. gibi gıda maddeleri satmak için de bu alanlara gelişler olmaktadır. Böylelikle fakir olan dağ köylüsünün ürününü satabileceği bir pazar alanı yayla yerleşmeleri sayesinde meydana gelmektedir. Ayrıca yayla alanlarına gidiş ve gelişlerde insanların ürettikleri ürünlerini yol kenarlarında pazarlamaları aile ekonomilerine bir katkı sağlamaktadır.

Bağdaş yaylasında 2000 yılında itibaren Cuma günleri pazar kurulmaktadır. Bağdaş yayla pazarı, Bağdaş'ın ticari fonksiyon özelliğinin fazla olması sebebiyle çok büyük değildir. Genellikle pazarcılar Kadırlı merkezden gelmektedirler. Bunun dışında Sumbas'ın Mehmetli ve Gafarlı köylerinden kendi bahçelerinde yetiştirdikleri sebze ve meyveleri satmak için de pazarcılar gelebilmektedir. Pazarda 8 sebze-meyve satıcısı, 4 giyim, 6 züccaciye, 3 ayakkabıcı, 1 süs eşyası satıcısı ve 2 oyuncakçı olmak üzere toplam 24 tane tezgah yer almaktadır (Foto: 9).

Kadırlı ilçesindeki yayla yerleşmelerinde pazarın sadece Bağdaş yaylasında kurulduğu tespit edilmiştir. Diğer yayla alanlarında ise pazarın kurulmadığı, bunun yerine gezici-seyyar satıcıların yayla alanlarına giderek o bölgedeki halkın ihtiyaçlarını karşıladığı gözlenmiştir. Bunların en önemlilerini; sebze-meyve satıcıları, züccaciye ve giyim kuşam satıcıları oluşturmaktadır.

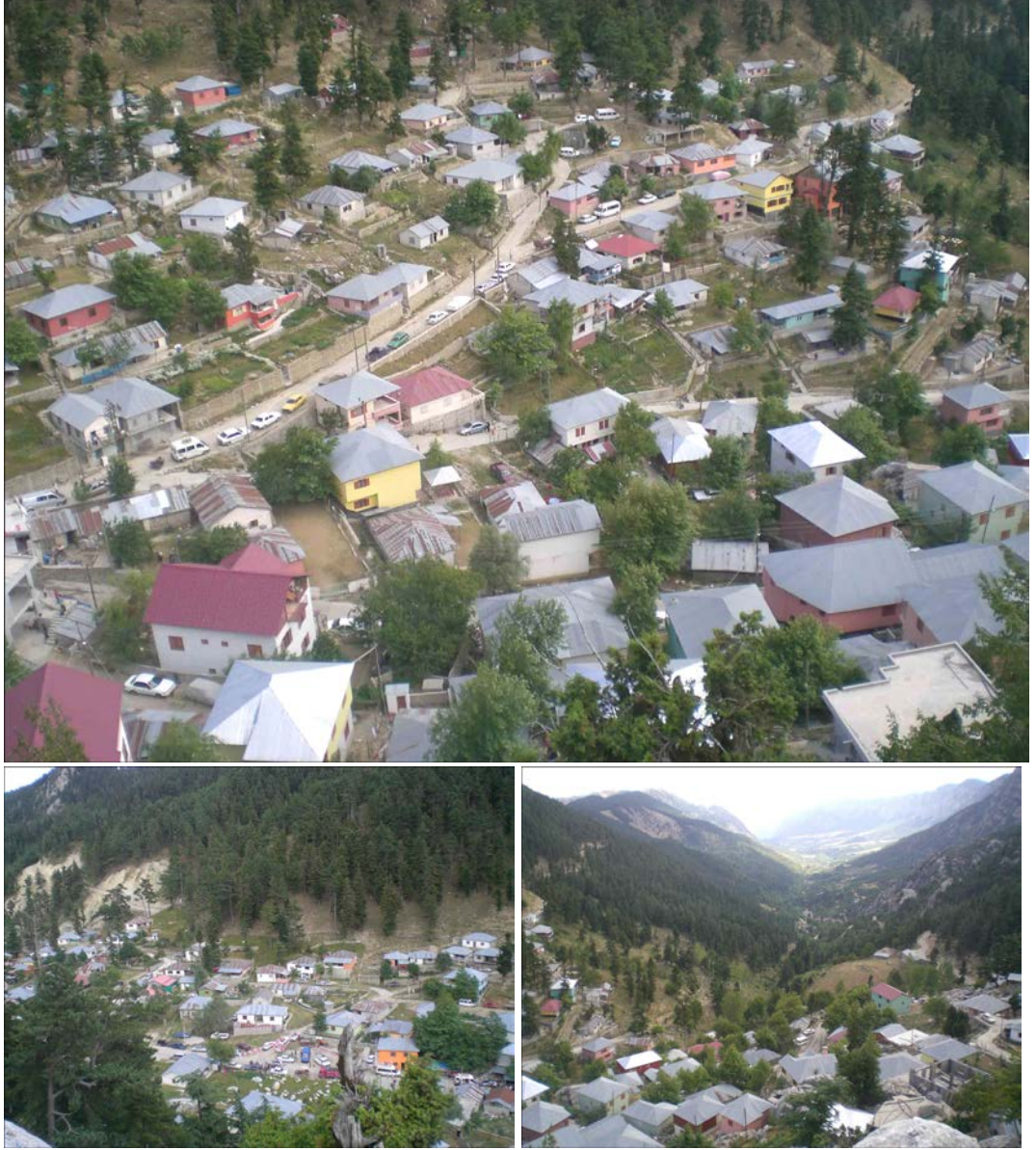

Foto: 8. Kadirli ilçesindeki en önemli sayfiye yaylalarından biri olan Bağdaş yaylası. Modern görünümlü evleri ve ticarethane sayısı ile halkın her ihtiyacına karşılık verebilmektedir. Kadirli'nin tüm köyleri ve Kadirli merkez dışında Sumbas ilçesi ve Adana merkez olmak üzere çok geniş bir yelpazede nüfus çekmektedir. Yaylaya 1964 yılından sonra daimi mesken yapılmaya başlanmıştır.

Foto: 9. Bağdaş yaylasında Cuma günleri halkın çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için pazar kurulmaktadır. 20-30 tezgahta satış yapılmaktadır. Göller pazarına göre pazarcı sayısı oldukça azdır. Bunun sebebi ise Bağdaş yaylasında fırından markete, internet kafesinden kasaba, berberinden tuhafiyeye kadar hemen her çeşit ticarethaneyi bulmak mümkündür. Dolayısıyla pazar kurulmasa bile Bağdaş yaylasındaki ticarethaneler halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yeter ölçüdedir.

Kadirli ilçesi'nin dağlık sahasında yer alan yayla yerleşmeleri, o sahanın en büyük pazar alanı durumunda olan Göller (Kozan) yaylasında Salı günleri kurulan yayla pazarından da ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler. Göller yaylası Kadirli, Sumbas, Kozan, Saimbeyli ve Feke ilçelerinden gelen pazarcıların oluşturduğu bir yayla pazarına ev sahipliği yapmaktadır. Konum itibariyle bu saydığımız ilçelerin yayla alanlarına hizmet verecek özellikte olması, buranın bir polye tabanı olması nedeniyle pazar kurmaya elverişli bir sahaya sahip bulunması, hane ve nüfus sayısının fazla olması, çevredeki yayla yerleşmelerine ulaşım bakımından uygun özellikler taşıması vb. özellikler nedeniyle Göller yayla pazarı çevrenin en büyük pazar alanı durumundadır. Yaklaşık 150-200 pazarcı tezgahı burada satış yapmaktadır. Pazara alış veriş için gelmenin yanı sıra Göller yaylasındaki diğer ticarethanelerde de bugün hareketlilik yaşanmaktadır. Pazara gelenler öğlen yemeklerini yayladaki lokantalarda yer, berbere gider, diğer ihtiyaçlarını görür ve öğleden sonra da evlerine geri dönerler (Foto: 10, Tablo: 5).

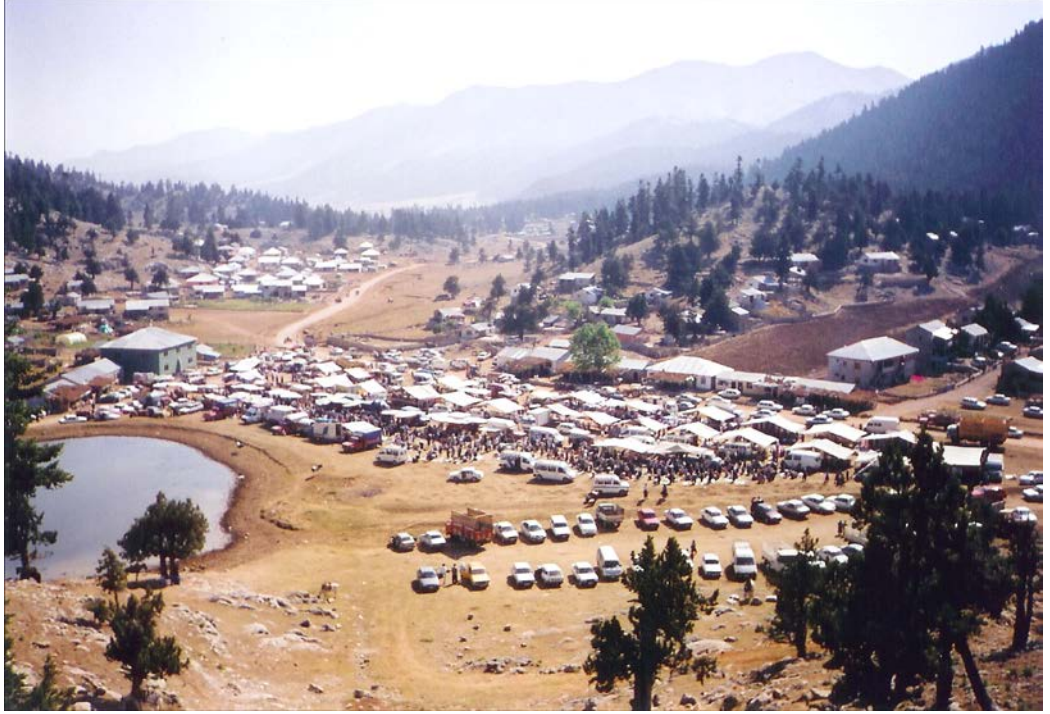

Foto: 10. Göller yaylasında Salı günleri kurulan pazardan görüntü. Göller yayla pazarı gerek pazarcı sayısı, gerekse satılan ürün çeşidi bakımından zenginlik göstermektedir. Pazarcı sayısı 150-200 arasında değişiklik arz etmektedir. Pazarda pazarcılar dışında çevre köylerden de yetiştirdikleri ürünlerini satmak için gelen köylüler bulunmaktadır. Bunlar daha çok kendi bahçelerinin sebze ve meyvesini getirdikleri için alıcılar tarafından daha çok tercih edilmektedirler.

Tablo: 5. Göller Pazarında Satış Yapan Pazarcı Sayıları (2007).

Meyve-sebze	59	Ayakkabıcı	14	Bal satıcısı	2
Peynirci	1	Tuhafiye	18	Ada çayı-kekik	2
Tatlıcı	1	Süs eşyası-oyuncakçı	4	Kar satıcısı	1
Bakliyat	4	Temizlik eşyası	3	Et satıcısı	1
Giyim	24	Kasetçi	3	Hahcı	1
Züccaciye	17	Hırdavatçı	1	TOPLAM	156

Kaynak: Arazi çalışmaları

Yayla Yerleşmelerinde Sorunlar

Yayla yerleşmelerinin mevsimlik kullanıma bağlı olarak ortaya çıkan çeşitli alt yapı, beşeri ve ekonomik sorunları da bulunmaktadır. Araştırma sahasındaki yaylaların önemli bir kısmında yol, su, aydınlatma, iletişim, eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, dini hizmetler, günlük ve periyodik ihtiyaçları karşılayabilecek ticari hizmetler ve benzeri pek çok sosyal, kültürel ve ekonomik fonksiyon bulunmamaktadır.

Araştırma sahasındaki yayla yerleşmelerinin çeşitli ve farklı boyutlardaki sorunları arasında belki de en önemlisi, içme ve kullanma suyunun az ya da hiç olmaması

durumdur. Bu sorun, açılan kar kuyuları sayesinde çözülmeye çalışılmış, ancak bu su kaynaklarının sıhhi olarak elverişli özelliklere sahip olmaması nedeniyle çeşitli sağlık sorunlarına yol açtığı görülmüştür. Kırıklı ve çatlaklı yapıdaki kalker formasyonlarının yaygın olduğu bu sahalarda, yüzey suları adeta elekten geçer gibi süratle zemine sızmakta ve cılız kaynaklar şeklinde yamaçların diskordans hatlarından ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yayla alanlarının elverişli su kaynaklarına sahip olması pek mümkün görülmemektedir (Foto: 11).

Foto: 11. Araştırma sahasındaki yayla yerleşmelerinde halkın en büyük sorunu su sıkıntısından kaynaklanmaktadır. Karstik yapıya sahip olması nedeniyle sular daha alçak seviyelerdeki kaynaklardan çıkmaktadır. Yayla yerleşmeleri ise 1000 m üzerinde bulunduğu için kaynak sularından ziyade kuyu suları ile ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar.

Fonksiyonları itibarıyla mevsimlik olarak kullanılan yayla yerleşmeleri, geçici yerleşmeler olmaları nedeniyle yılın büyük bir bölümünde beşeri faaliyetlerden uzak kalmaktadırlar. Litolojik olarak, zeminin farklı mevsimlerde farklı derecelerde ısınması ve soğuması, artan yağışlar, hızlı ve sert hava akımları, karstik oluşumlu zeminde devam eden mekanik ve kimyasal çözülme nedeniyle yüksek platolar sahasının zemini aşınma ve

erimeye bağılı olarak şiddetli erozyona maruz kalmaktadır. Dolayısıyla araştırma sahasındaki yayla yerleşmelerinin önemli bir kısmı şiddetli atmosfer koşullarının hakim olduğu ekim-mart ayları arasındaki altı aylık dönemde adeta harabeye dönmektedir. Bir kısmı ise söz konusu koşullar altında fazla tahribat görmemesine rağmen, uzun süre kullanılmamaları nedeniyle bakımsız kalmakta ve tadilat gerektirmektedir.

SONUÇ

Araştırma sahasında yayla alanları, ilçenin tamamı ile kuzeyindeki dağlık alanlarda yer almaktadır. Eğimli, engebeli ve yükseltinin 1000 m'nin üzerinde olduğu bu bölgede 27 yayla yerleşmesi bulunmaktadır. Sadece yaz mevsiminde kullanılan 27 yayla yerleşmesi dışında 10 tane daimi yerleşme de yayla alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu daimi yerleşmeler Yoğunluk kasabası, Değirmendere ve Tahta köylerinin mahalle formundaki yerleşme sahalarıdır. Bu alanlar genellikle Kadirli şehir merkezinde oturanlar tarafından yayla alanı olarak kullanılmaktadır.

Kadirli ilçesinde ova ile yüksek dağlık bölge arasında görülen sıcaklık farklılıkları, yaz aylarında insanların mevsimlik göç hareketine katılmasına sebep olurken, kışın hayattan yoksun bu sahaların canlanması ve çeşitli faaliyet alanı haline gelmesi de sağlanmış olur. Araştırma sahasında yayla alanı olarak kullanılan yerleşmelerin hemen hepsinde sayfiye amacı ön plandadır. Bununla birlikte tarımsal üretim ve hayvancılığın yapıldığı yayla yerleşmeleri de bulunmaktadır. Araştırma sahasında yayla yerleşmeleri 1000 metrenin üzerindeki karstik arazide yer almaktadır. Kuruluş yeri itibarıyla dolin, uvala ve polye tabanları tercih edilmektedir. Bu alanlarda genellikle kuru tarım yapılırken, bazı yaylalarda da bahçe ziraatının yoğunluk gösterdiği görülmektedir. Hayvancılık faaliyetlerinin de yoğun olarak yapıldığı yaylalar Değirmendere ve Kösepınarı köyünün ekonomik faaliyet alanı çerisinde yer almaktadır. Bu alanlar köyün ikincil geçim sahası durumundadır.

Geçmişte yaylaların tamamında hayvancılık faaliyetleri ön planda yapılırken günümüzde bu durum sayfiye yaylacılığına dönük bir hal almıştır. Bu da yaylacılık faaliyetlerinde görülen değişimin en önemli göstergesidir.

Kadirli ilçesinde yaylacılık faaliyetleri sadece idari alan ile sınırlı kalmamakta Sumbas ve Andırın ilçesi başta olmak üzere Osmaniye ve Adana merkezi de etki sahası içerisine almaktadır. Araştırma sahasında 9 köy yerleşmesi Sumbas ve Andırın ilçesinin yayla alanlarını, Sumbas ilçesi ve köyleri de Kadirli'nin yayla alanlarını yoğun bir şekilde kullanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Alagöz, C.A., 1941, “Yayla Tabiri Hakkında Rapor”, Birinci Coğrafya Kongresi (6-21 Haziran 1941), Raporlar, Müzakereler, Kararlar, s.150-157, Ankara.
- Alagöz, C.A., 1993, “Türkiye’de Yaylacılık Araştırmaları”, A.Ü. Türkiye Coğrafyası Dergisi, S:2, s.1-51, Ankara.
- Alkan, A., 1991, “Toroslarda Yayla Yerleşmeleri”, Kültür Bakanlığı, Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Başkanlığı, Türk Halk Mimarisi Sempozyum Bildirileri, 5-7 Mart 1990, s.1-15, Konya.
- Bates, D.G., 1971, “Güneydoğu Anadolu’da Göçebe Yörük Yerleşmeleri Üzerine Bir Çalışma”, Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü, s. 245-292, İstanbul.
- Emiroğlu, M., 1977, Bolu’da Yaylalar ve Yaylacılık, A.Ü. DTCF Yayın No:272, Ankara
- Göney, S., 1976, Adana Ovaları, İ.Ü. Yayın No:2162, İstanbul.
- Halaçoğlu, Y., 1973, “Fırka-i İslahiye ve Yapmış Olduğu İskan”, İ.Ü. Edb. Fa. Tarih Dergisi, S:27, s.1-20, İstanbul.
- Bazın, M., (çev. Hamdi Kara), 1994, “Orta Toros Yörüklerinden Sarıkeçili Aşireti”, A.Ü. Türkiye Coğrafyası Dergisi, S:3, s.323–350, Ankara.
- Koday, Z., 1999, “Akarca Yaylası”, Türk Coğrafya Dergisi, S:34, s.489-503, İstanbul.
- Kutlu, M., 1990, “Fırat Havzası Yaylacılığında Şavak Aşireti Göçer Hayvancılığına Tipolojik Yaklaşım”, F.Ü. Coğrafya Sempozyumu, s.199-205, Elazığ.
- Özgüç, N., 1977, “Sayfiye Yerleşmeleri: Gelişme ve Başlıca Özellikleri”, İ.Ü. Coğ. Ens. Derg., S:22, s.143-162, İstanbul.
- Sevgi, C., 1984, “Adana İlinin Kuzeydoğu Kesiminde Yaylacılık”, Ege Coğrafya Dergisi, S:2, s.177-197, İzmir.
- Somuncu, M., 2005, Aladağlar Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Tunçdilek, N., 1964, “Türkiye’de Yaylalar ve Yaylacılık”, İ.Ü. Coğ. Ens. Derg. C:7, S:14, s.15-28, İstanbul.
- Tunçdilek, N., 1967, Türkiye İskan Coğrafyası-Köy Altı İskan Şekilleri, İ.Ü. Coğ. Ens. Yay. No:1283, İstanbul.
- Tunçel, H. vd., 2004, “Doğu Karadeniz Dağlarında Yaylacılık”, F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 14/2, s.49-66, Elazığ.
- Zaman, M., 2007, Doğu Karadeniz Kıyı Dağları’nda Yaylalar ve Yaylacılık, Ata. Üniv. Yay. No:960, Erzurum.
- Zaman, S., 2007, Fonksiyonel Değişim Sürecinde Antalya Beydağları Yaylaları, Ata. Üniv. Yay. No:967, Erzurum.